

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Kritéria výběru vysoké školy u studentů gymnází

Vypracovala: Ing. Jana Bojarová
Vedoucí práce: Mgr. Margareta Garabiková Pártlová, Ph.D.

České Budějovice 2020

Poděkování

Velké poděkování patří vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Margaretě Garabikové-Pártlové, Ph.D. za její odborné vedení a za nezměrnou trpělivost při vypracovávání mé práce. Také děkuji Mgr. Haně Myšákové za její připomínky k obsahu celé práce a za její ochotu mi pomoci. Veliké poděkování patří Mgr. Tamaře Křivánkové, Ph.D., nejen za její obrovskou pomoc s metodickou částí práce, trpělivost, ochotu, ale hlavně za její přátelství.

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Písku dne

Ing. Jana Bojarová

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku volby vysoké školy u žáků gymnázií a s tím i na oblast kariérového poradenství jako takového. Cílem je zodpovědět otázku: Jaká jsou kritéria rozhodování studentů gymnázií při jejich volbě vysoké školy? V teoretické části je zmapovaná odborná literatura, která se věnuje kariérenímu poradenství, které se mimo jiné věnuje i oblasti volby budoucího povolání a tím i volbě vysoké školy. Dále jsou z odborné literatury použity informace vztahující se k různým motivům terciálního studia a pohled odborníků na jednotlivá kritéria výběru vysoké školy. V závěrečné části jsou uvedeny výsledky provedeného výzkumného šetření zaměřeného na zjištění kritérií pro volbu vysoké školy u studentů 3. ročníku gymnázia.

Klíčová slova

kariéra, povolání, volba povolání, vysoká škola, studium

Abstract

The bachelor thesis investigates the issue of university selection made by Czech secondary grammar school students as well as the area of career counseling as such. The objective is to answer the question: What are the decision-making criteria of secondary grammar school students when choosing a university? The theoretical part explores professional literature focused on career counseling which deals with the choice of future profession and thus also with the university selection. The information related to various tertiary study motives is in compliance with the point of view of experts on individual criteria for university selection provided in the works mentioned in the theoretical part. The final part presents the results of the research aimed on finding the criteria for university selection of the Czech secondary grammar school students in the third year of their studies.

Keywords

career, profession, career choice, college, study

Obsah

Úvod	6
Teoretická část	8
1 Vymezení pojmů	8
2 Kariérové teorie	10
3 Volba a rozhodnutí	12
3.1 Proces rozhodování	12
3.2 Způsoby rozhodování	14
3.3 Nerozhodnost	16
4 Faktory ovlivňující výběr vysoké školy	17
4.1 Charakteristika vybraných faktorů pro volbu budoucího povolání ...	18
4.1.1 Zájmy	18
4.1.2 Rodina	19
4.1.3 Kompetence a schopnosti	19
4.1.4 Osobnost a typologie	20
Praktická část	23
5 Cíl práce a výzkumná otázka	23
6 Metodika	24
6.1 Použitá metoda	24
6.2 Základní charakteristika výzkumného vzorku	25
7 Výsledky	27
7.1 Výsledky výpovědí respondentů – 1. fáze výzkumu	27
7.2 Výsledky výpovědí respondentů – 2. fáze výzkumu	30
8 Diskuze	31
9 Závěr	35
10 Seznam použité literatury	37
11 Přílohy.....	39

Úvod

Jedním z důvodů, proč jsem si zvolila téma bakalářské práce zabývající se problematikou výběru vysoké školy, byla skutečnost, že se moje starší dcera v tomto období sama rozhodovala o výběru vysoké školy. Dalším důvodem bylo, že jako zaměstnanec úřadu práce jsem pracovala na pozici zprostředkovatelky zaměstnání (oddělení zprostředkování), a také na oddělení trhu práce. Měla jsem, možnost vidět klienty z řad absolventů, kteří nevěděli, jakou kariéerní cestou se vydat. Také jsem coby dobrovolník řídila kariéerní poradnu a setkala jsem se mimo jiné i s mladými lidmi, kteří si potřebovali ujasnit své profesní směřování.

Moje osobní, ale zejména pak pracovní zkušenosti ovlivnily můj pohled na kariérové poradenství, jehož proces je sice poměrně dobře popsán v odborné literatuře, zvláště zahraničními autory, nicméně v praxi často postrádá odpovídající kvalitu. Kariéernímu poradenství se u nás věnují různé poradny, ovšem za úhradu, a to ještě ve větších městech. Na některých školách také působí výchovní poradci, kteří jsou přetížení administrativou a dalšími povinnostmi, a mít vlastního kariéerního poradce je spíše výjimkou s ohledem na podfinancování školství, nedostatek kvalitních personálních kapacit apod. Minimálně školy odkazují na externí školská poradenská pracoviště, nicméně pedagogicko-psychologické poradny jsou přetížené, mají dlouhé čekací lhůty a na všechny žáky se nedostane. Využití těchto externích pracovišť ani není pro každého žáka určeno. Ne každý student potřebuje poradnu, ale z vlastní zkušenosti vím, že takovým hodinovým povídáním si studenti mnohé ujasní nebo potvrdí, a i to je třeba. Poradenství pro volbu a změnu povolání nabízí i úřad práce, ale tam se kvalita této služby liší v závislosti na kvalitě poradců a preferenci jednotlivých kontaktních pracovišť.

Ačkoliv se nelze domnívat, že všichni studenti přistupují k výběru studia vysoké školy s maximální zodpovědností, lze předpokládat, že pro velkou část studentů je volba vysoké školy důležitým mezníkem jejich budoucího života. Studenti gymnázia jsou v tomto ohledu specifickou skupinou, neboť na rozdíl od studentů středních odborných škol se o dalším profesním uplatnění mnohdy rozhodují až při výběru vysoké školy, což se mi potvrdilo v mé praxi kariéerního poradce.

Cílem bakalářské práce je zodpovědět otázku: Jaká jsou kritéria rozhodování studentů gymnázií při jejich volbě vysoké školy? Práce je rozvržena do dvou hlavních částí, teoretické a praktické. V teoretické části bakalářské práce jsem vymezila pojmy jako povolání a volba povolání. Dále jsem popsala kariérní a školní poradenství, jak jsou zakomponovány v našem školském systému. Následuje popis kariérových teorií a jejich vývoje. Teoretickou část jsem zakončila deskripcí faktorů ovlivňujících výběr vysoké školy.

V praktické části práce jsem se věnovala popisu a vyhodnocení kvalitativního výzkumu, jehož cílem bylo zmapovat důvody, které ovlivňují rozhodování o výběru vysoké školy u studentů 3. ročníku gymnázia. Dílčím cílem bylo zjistit, zda se důvody, jež ovlivňují výběr vysoké školy, mění s ohledem na blížící se termín podání přihlášky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení pojmů

Povolání

Svobodová (2015, s. 31) popisuje povolání jako „specifickou pracovní činnost, schopnost a dovednost danou specifickou pracovní činností vykonávat a jako šanci na zaměstnání a společenské postavení“. Na povolání lze podle ní proto pohlížet jednak objektivně jako na pracovní činnost, která uspokojuje základní životní potřeby jedince a jednak subjektivně jako na pracovní činnost, pro kterou byla osoba připravena na základě svých vloh a dovedností (tamtéž).

Volba povolání

Podle Vendela (2008) je příprava na budoucí povolání snad nejdůležitější ze všech životních úloh, před nimiž adolescent stojí. Zahrnuje i rozhodnutí o volbě studia a následně povolání. Středoškolské vzdělávání je vlastně přípravou na práci v budoucím zaměstnání a v adolescenci, po první směrové volbě, se u většiny mladých, více méně začíná vlastní kariérní vývoj. Je částí celkového vývoje osobnosti a potíže v něm mohou souviset s osobnostními a vzdělávacími problémy. Kromě toho mohou být potíže s plněním životních vývojových úloh v klíčové etapě kariérního vývoje, jakou je adolescence, příčinou mnoha problémů v dalším životě adolescenta, např. nespokojenosti se studiem na vybrané vysoké škole nebo v povolání, nízké pracovní výkonnosti, ale také častých změn zaměstnání (tamtéž).

Kariérní poradenství

Kariérní poradenství vzniklo spontánně na základě potřeb lidí a společnosti v období průmyslové revoluce. Za zakladatele kariérového poradenství bývá považován Frank Parsons. Jeho teorie trait and factor theory (teorie vlastností a faktorů) z roku 1908 vychází z předpokladu, že lidé se liší, jejich potenciál lze změřit a přiřadit ke konkrétnímu povolání. S aktualizovanými variantami této teorie se setkáváme dodnes. Díky ní bylo vyvinuto množství hodnotících nástrojů (nejrozšířenější jsou testy) a také podrobně popsány požadavky na jednotlivá povolání. V ČR vznikla například Národní soustava kvalifikací a Národní soustava povolání. (Košťálová, Cudlínová, 2015)

Školní poradenství

Knotová (2014) uvádí, že přímo ve školách poradenské služby zajišťuje výchovný poradce a školní metodik prevence a případně školní speciální pedagog a školní psycholog. Do týmu mohou být v závislosti na konkrétních podmínkách škol přizváni třídní učitelé a také učitelé výchov (občanské, rodinné apod.). Za poskytování poradenských služeb je zodpovědný ředitel školy. Ve školách jsou poskytovány poradenské služby, které jsou součástí různých druhů poradenství. Vymezování pojetí a činností jednotlivých druhů poradenství se často překrývá, jednotlivé definice mají podobu velmi obecných vymezení, nebo je naopak tvoří konkrétní popis obdobných činností. Poradenské služby ve školství z tradičně uváděných druhů poradenství se obvykle realizují v **pedagogicko-psychologickém poradenství, výchovném poradenství, kariérovém poradenství a speciálně-pedagogickém poradenství** (tamtéž):

- 1) Pedagogicko-psychologické poradenství – zaměřuje se na psychologickou složku poradenství. Poskytuje odbornou konzultační a poradenskou činnost, je orientováno na poskytování podpory při řešení obtížných výchovných a vzdělávacích situací, provádí diagnostiku, nápravnou péči, preventivní a koordinační aktivity, poskytuje metodickou podporu výchovným poradcům a učitelům.
- 2) Výchovné poradenství – v současné době je výchovné poradenství spojeno s činností výchovných poradců přímo ve školách. K činnostem výchovného poradce patří kariérové poradenství, poradenství žákům s výukovými obtížemi, poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, poradenství zákonným zástupcům těchto žáků, poradenství žákům z jiných kultur a z cizojazyčného prostředí.
- 3) Kariérové poradenství – toto poradenství nabízí spektrum služeb často označovaných jako poradenství pro volbu povolání, poradenství pro podporu profesní orientace apod.
- 4) Speciálně-pedagogické poradenství – tento druh poradenství se věnuje dětem, žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami, se zdravotním postižením a poruchami chování. Zabývá se depistáží a diagnostikou, poradenskou podporou a intervencí, stimulací, terapií a reedukací.

2 Kariérové teorie

Jak již bylo uvedeno výše, kariérové poradenství vzniklo spontánně na základě potřeb lidí a společnosti v období průmyslové revoluce, tedy na přelomu 19. a 20. století. V této době začal masivní přesun obyvatel z vesnic do velkých měst za prací. Charakter práce se mění, lidé se začínají specializovat na konkrétní činnosti. Nový systém přináší na jedné straně velký pokrok, ale na druhé straně je pro řadu lidí těžké se v této nové situaci zorientovat. Proto vzniká nová služba, kterou dosud společnost nepotřebovala – kariérové poradenství. Zmíněná teorie Trait and Factor Theory, kterou Parsons představil v roce 1908, vychází z předpokladu, že se lidé liší, jejich potenciál lze měřit a přiřadit ke konkrétnímu povolání. Ovšem jak dále Košťálová, Cudlínová (2015) uvádí, první vzniklé teorie nezohledňovaly fakt, že člověk se vyvíjí a je do velké míry ovlivňován vlivem prostředí, ve kterém se pohybuje. Pozdější výzkumy prokázaly, že profesní předpoklady člověka jsou relativně stabilní pouze ve stabilním prostředí a že tyto teorie neberou v potaz celou škálu prvků (potřeby, hodnoty, zájmy, motivace, socioekonomický status, ...), které hrají zásadní roli v rozhodování o kariéře. Košťálová, Cudlínová (2015) shrnuly významné teorie takto:

Významné teorie v 50. – 60. letech 20. století

Teorie zaměřené na obsah:

- Person-Environment Fit Theory – teorie o vztahu člověka a pracovního prostředí (jedním z významných představitelů je John L. Holland)
- Seven Point Plan – plán sedmi bodů (Alec Rodger)

Teorie zaměřené na proces:

- Life-Span, Life-Space Approach – teorie životních etap a rolí (Donald Super)

Významné teorie v 70. – 90. letech 20. století

Teorie zaměřené na proces:

- Circumscription and Compromise Theory – teorie vymezení a kompromisu (Linda Gottfredson)

Teorie zaměřené na obsah:

- Psychodynamic Model of Career Choice – psychodynamický model (Edward Bordin)
- Values-Based Theory – teorie hodnot (Duane Brown)

Významné teorie v době milénia (konec 20. století)

- Happenstance Learning Theory – teorie nahodilého učení (John Krumboltz)
- Social Cognitive Career Theory – sociálně kognitivní přístup (Robert W. Lent, Steven D. Brown a Gaill Hackett - tyto autoři vychází z předchozích výzkumů Alberta Bandury)

Další inspirativní přístupy z přelomu století

- Narrative therapy – narativní přístup (Michael White, David Epston)
- SocioDynamic Counselling – sociodynamické poradenství (R. Vance Peavy)
- Career management – kariérový management (Bill Law a A. G. Watts, Peter Herriot a Carole Pemberton)

3 Volba a rozhodnutí

Peavy (2013) uvádí, že každá volba s sebou vždy nese jistý stupeň oběti. Proto někteří lidé zdánlivě uvíznou, neschopni učinit rozhodnutí a pak se jím řídit. Volit si však musíme. I tehdy, rozhodneme-li se nevolit, se jedná o volbu, třebaže často neúmyslnou (tamtéž). Vendel (2008) k tomu konstatuje, že většina adolescentů má pouze mlhavou představu o tom, co jsou schopni vykonávat, co by rádi dělali, jaké požadavky jsou spojeny s určitým povoláním, jaký je trh práce a jaký bude v budoucnu. Dokonce prý není kariéra pro mladé lidi příliš často záležitostí volby. Rozhoduje o ní štěstí, náhodná shoda okolností a rodinné prostředí. Mnozí studenti, inspirováni rodiči, jinými vrstevníky nebo svými vlastními sny, ve škole vynikají a připravují se na pracovní život, který jim bude přinášet uspokojení. Mnozí jiní se však pohybují ve škole a později na trhu práce bez cíle. Vezmou jakoukoliv práci, která jim je důvěrně známá nebo dostupná. Jejich výběr silně ovlivňují rodiče a vrstevníci, jejichž informace a zkušenosti mohou být omezené (tamtéž).

Peavy (2013) ještě rozlišuje pojem rozhodnutí a volba. Podle něj se u volby jedná o čin člověka. Jedinec jako samostatný lidský činitel si zvolí. Jedná se o akt odpovědnosti k sobě samému. Volba je prostoupena existenciálními hodnotami odpovědnosti, odvahy, autenticity a síly k jednání a správně se nachází v oblasti lidské činnosti. Rozhodnutí jsou naopak často prolnuta odbornými vědomostmi. O vlastní volbě se tedy mluví, vychází-li z mého vnímání a interpretace dat, která mi byla předložena. Ovšem nedá se popřít, že volba je do velké míry zprostředkována údaji expertů. Ale volba může být opačná než rozhodnutí odborníků, i když to není příliš pravděpodobné. Rozhodnutí se dnes opírají o znalosti expertů a expertních systémů, ovšem volba zůstává majetkem jednotlivce (tamtéž).

3.1 Proces rozhodování

Heath (2014) poukazuje na to, že při rozhodování se někteří lidé spoléhají na svoje pocity a naproti tomu někteří na důkladnou analýzu. Ovšem důvěra v pocity ani hluboké analýzy to nezachrání. K lepším výsledkům nás dovede jenom správný proces. Většina z nás ale „proces“ zřídka kdy využívá. Jediná všeobecně známá metoda rozhodování je seznam pro a proti. Tento postup vychází ze selského rozumu. Ale tento postup může být velice chybný. Za posledních čtyřicet let

identifikoval psychologický výzkum našeho způsobu myšlení řadu dispozic pro zaujatost, která proces rozhodování založený na seznamu pro a proti znehodnocuje. Pokud opravdu toužíme dělat lepší rozhodnutí, musíme zjistit, jak funguje naše předpojatost, a naučit se jí ovládat. Heath (2014) dále ve své knize popisuje čtyři „sabotéry“ rozhodování:

- úzké vymezení možností,
- potvrzení předsudků,
- krátkodobé emoce,
- přehnané sebevědomí.

Také Kroeger a Thuesenová (2004) podobně rozdělují osoby podle rozhodování na ty, kteří dávají přednost nezúčastněnému, logickému, analytickému rozhodování, vedoucímu k objektivnímu závěru. Tento typ lidí není osobně angažován v rozhodovacím procesu, v kterém vše navazuje na sebe. Tento typ dává přednost jasnému rozhodnutí podle pravidel a označujeme ho jako typ s převahou myšlení. Druhý typ je osobně angažován a rozhoduje subjektivně. Vztahují se k němu slova jako harmonie, odpouštění a lidskost. Lidský faktor je v rozhodování mimořádně důležitý. Tento typ se snaží vnímat pocity jiných, rozhodují srdcem a nazýváme jej typ s převahou citění. Kroeger a Thuesenová (2004) dále tvrdí, že rozhodování jako jediné souvisí s pohlavím. Dvě třetiny mužů jsou typy s převahou myšlení a stejné procento žen se řadí k typu s převahou citění (tamtéž). Naproti tomu má Stross (2011) na rozhodování trochu jiný pohled. Rozhodování ale popisuje z pohledu změny sebe sama. Tvrdí, že svépomocná změna sebe sama může začít úplně poznenáhlu. Nejprve si člověk uvědomí, jaké přání spojené se změnou a která hlediska mluví pro a která proti. Tento proces ujasňování může proběhnout během několika sekund, nebo také trvat velmi dlouho. Nabízí také řadu konkrétních metod a technik vhodných pro překonávání ambivalencí a vnitřních rozporů, které se často dostavují. Těmito technikami si člověk udělá jasno ohledně vlastních motivů. Mezi techniky řadí například právě seznam pro a proti, kdy si člověk utvoří soupis všech argumentů (tamtéž). Před touto jednoduchou technikou ale právě Heath (2014) varuje, a to z hlediska předpojatosti. Celé to dobře shrnuje Peavy (2013), který tvrdí, že při rozhodování pomáhá, použijeme-li intuitivní vědění i racionální myšlení. Člověk, který se aktivně rozhoduje, uplatňuje určitý stupeň kontroly nad svým životem. Existuje několik způsobů, jak posoudit, zda nějaká volba vypadá jako

rozumná nebo dobrá. Za jeden z neúčinnějších způsobů považuje posouzení správnosti nějakého rozhodnutí z hlediska procesů, jimiž se k němu dospělo. Z tohoto pohledu je správné rozhodnutí takové, u něhož osoba zváží všechny nebo alespoň většinu relevantních aspektů problému, které vyvolaly potřebu rozhodování (tamtéž).

3.2 Způsoby rozhodování

Vendel (2008) ve své knize odkazuje na analýzu způsobu rozhodování při volbě dalšího studia, resp. povolání. Popisuje osm různých postupů rozhodování. Čtyři jsou vlastně způsoby nerozhodování. Jsou to:

spoléhání se na osud – je to způsob přenechání rozhodnutí jiným,

odklad rozhodnutí – spočívá v odkládání nebo protahování rozhodovací fáze,

poslušnost – jedinec, který je poslušný vůči plánům jiných, nechává za sebe rozhodovat osoby ze svého okolí,

ochromení – když je jedinec příliš vystrašený nebo cítí úzkost z toho, že se musí rozhodnout, projevuje obvykle i neschopnost rozhodnout se.

Všechny tyto způsoby rozhodování mají společný nedostatek rozhodnosti. Poukazují ne na jeden, ale na čtyři způsoby toho, jak se nerozhodnout. Nejsou to jediné způsoby vyhýbání se rozhodnutí, ale jsou to způsoby všeobecně rozšířené.

Následující čtyři způsoby rozhodování představují naproti tomu odlišné přístupy k procesu rozhodování:

intuitivní rozhodování – je to spíše na základě pocitů než rozumového zvážení toho, co chce člověk udělat,

impulzivní rozhodování – je to takové rozhodování, při kterém jedinec nezáváží všechny seriózní možnosti, které má,

mučivé rozhodování – někteří lidé umí uspořádat informace o sobě a povoláních, ale mají velké potíže se pro něco rozhodnout,

plánovité rozhodování – při tomto přístupu jsou jedinci schopní při rozhodování plánovat.

Mezera (2008) zase poukazuje na čtyři kroky, které vedou podle něj k dobrému rozhodnutí. Tyto čtyři kroky vymysleli před čtyřiceti lety dva Američané – Irving L. Janis a Leon Mann. Těmto etapám rozhodování dali zkratku ACIP a jsou to uznávaná pravidla psychologické teorie rozhodování:

A Alternativy

Jestliže je člověk před nějakým závažným rozhodnutím, jako je třeba výběr střední a vysoké školy či volba budoucího povolání, měla by se pozornost věnovat všem variantám možného řešení problému a položit si dvě základní otázky:

Existují ještě nějaké další varianty řešení?

Nezapomněl/la jsem na nějakou možnost, která by byla ještě lepším řešením než ty předchozí?

C Následky a souvislosti

Když provedete výběr nejlepších variant vašeho dalšího studia nebo profesní přípravy, proberete u nich všechny jejich klady a zápory, všechna pro a proti.

I Informace

O každé vybrané škole nebo povolání, které se dostaly do vašeho výběru, se pokuste získat co možná nejvíce informací.

P Plány

Vytvořte si detailní plán či program, jak své rozhodnutí budete postupně naplňovat a promyslete si:

Co všechno budete muset po tomto rozhodnutí udělat?

Co uděláte, když při své cestě narazíte na nějakou vážnou překážku, která zmaří první variantu vámi zvoleného řešení?

3.3 Nerozhodnost

Nerozhodnost při volbě povolání je častým problémem, se kterým se setkáváme jak u žáků základních škol, tak u studentů gymnázií. V běžných ročnících je takových žáků až kolem 60 %. Zároveň je to pravděpodobně nejčastější důvod spontánních návštěv těchto žáků v pedagogicko-psychologických poradnách. Otázkou je, zda je nerozhodnost při výběru povolání podmíněna situačně, zda její kořeny spočívají v osobnosti žáka nebo jde jen o nechuť, neochotu se zavazovat či o neschopnost zodpovědně se rozhodnout (Vendel 2008).

Peavy (2013) k tomu uvádí, že volba určitého cíle vždycky znamená, že se musíme vzdát jiných cílů, což je do určité míry oběť. Každá volba vždycky obsahuje jak impuls směrem k požadovanému cíli, tak i ztrátu a bolest z nutnosti něčeho se vzdát. To je také důvodem, proč se tolik lidí nedokáže přimět k nějakému rozhodnutí a následně se ho také držet. Chtějí získat výhody, které jim daná volba může přinést, ale velmi neradi podstupují případnou oběť, již od nich jejich volba vyžaduje. Výsledkem je určitá paralýza v rozhodování (tamtéž).

4 Faktory ovlivňující výběr vysoké školy

Mezera (2008) objasňuje důvody pro volbu povolání u každého člověka. Tvrdí, že jak se většina lidí liší svou výškou, svými názory apod., tak se liší i v důvodech své volby. Každý má nějaký důvod, proč se rozhodne tak, jak se právě chce rozhodnout. Protože důvody jsou vědomé a nevědomé, je dobré si uvědomit alespoň ty důvody, u kterých částečně víme nebo alespoň trochu tušíme, že nás ovlivnily. Nevědomé důvody našeho rozhodnutí odhalíme snad v tom případě, že bychom zašli za nějakým psychoanalytikem. Takových mladých lidí je málo, ale jak Mezera (2008) píše, je nutné je pochválit. Mezera (2008) dále uvádí možné a nejčastější osobní důvody profesní volby takto:

- zájem o učební – studijní obor/studium,
- snadné pracovní uplatnění,
- přání rodičů,
- vzor v rodině,
- vliv kamarádů,
- dobré/špatné studijní výsledky,
- možnosti v okolí bydliště,
- dlouhodobý zájem o povolání,
- dobré finanční podmínky.

Vendel (2008) se na faktory, které jsou důležité pro volbu povolání, dívá z hlediska kariérního poradenství. Tvrdí, že poradci stojící před úlohou pomoci klientovi při výběru studia nebo povolání se ve svém uvažování řídí poznatky o faktorech, které hrají nejdůležitější roli ve školním a kariérním vývoji člověka. Těmito základními faktory jsou **schopnosti, výkonnost, zájmy, hodnoty, osobnostní vlastnosti a jistou roli hraje i temperament** (tamtéž). Farková (2009) se zase na volbu povolání dívá z pohledu vzájemného sladění dvou základních tendencí. Jednak z hlediska samotného mladého člověka jde o volbu oblasti, která jej bude co nejvíce uspokojovat z hlediska specifických schopností, zájmů a osobních sklonů. Na druhé straně je zde ale také tlak společnosti na získání pracovníků, kteří by nejlépe přispívali k realizaci společenských úkolů. Jen málokterý mladý člověk má tak

vyhraněné zájmy, a tak silnou tendenci po seberealizaci, že si vynutí povolání bez ohledu na vnější podmínky (tamtéž).

Kroeger a Thuesenová (2004) se na volbu povolání dívají z pohledu typologie. Tvrdí, že typologie mimo jiné vhodně pomáhá při výběru a změně povolání. Ale zdůrazňují, že jestliže se člověk rozhodl pro nějaké povolání a typově se na něj nehodí, nemá se tím nechat ovlivnit. Jakýkoli typ totiž podle nich může být úspěšný v jakémkoliv povolání. Každopádně existují typy – zejména s převahou vnímání – které uspějí i v „nevhodném“ povolání. Většinou však nevhodný typ neuspěje a nesprávný výběr povolání způsobuje problémy na pracovišti i doma. Nevhodný výběr povolání pramení z dobře zamýšleného, ale nepraktického systému. V jednom povolání se liší požadavky na různé typy (tamtéž).

4.1 Charakteristika některých faktorů pro volbu budoucího povolání

4.1.1 Zájmy

Podle Mezery (2008) je význam zájmů velmi podceňovaným hlediskem. Přitom zájmy patří mezi tři základní podmínky úspěšné volby. Do první skupiny patří především naše vědomosti, dovednosti a schopnosti. Ale ať jsou vysoké, nebo nízké, většinou u nich nikdy nevíme, na čem vlastně jsme, nevíme-li, kde bychom je mohli nejlépe uplatnit. V tom nám pomohou jedině naše zájmy jako druhá skupina, tedy to, co nás přitahuje a co nás baví. Do třetí skupiny pak docela určitě patří i to, čemu většina lidí říká náhoda nebo štěstí, zatímco matematici tomu říkají pravděpodobnost (tamtéž). Vendel (2008) rovněž považuje zájmy za podstatné hledisko při rozhodování. Zájmy člověka rozhodují nejen o povolání, které člověk chce vykonávat, ale i o spokojenosti v něm.

Také podle kariérové teorie SCCT (sociálně-kognitivní kariérová teorie) mají zájmy vliv na kariéru. U jedinců vzniká trvalý zájem o určitou činnost tehdy, jestliže se domnívají, že jsou v ní úspěšní a že dosáhnou ceněného výsledku, budou-li v ní pokračovat (Pattonová, McMahanová, 2015). Říčan (2007) se k zájmům vyjadřuje všeobecně tak, že představují tu část struktury osobnosti, kterou lze nejsnadněji

ovlivnit. Lze jej zesilovat, zeslabovat i vytvářet záměrným působením, a to daleko spíše než hlubší, primární potřeby nebo vše pronikající hodnotové orientace (tamtéž).

4.1.2 Rodina

Lidská osobnost se začíná formovat v rodinném prostředí. Dítě si osvojuje určité normy chování a učí se plnit požadavky, které jsou na něj kladené, seznamuje se se sociálními rolemi, rodinnými tradicemi a hodnotovým systémem. Rodina je primární skupina, ve které se člověk učí poznávat mravní hodnoty, normy chování, včleňování do společnosti. Rodina jako první poskytuje dítěti základní orientaci o světě a napomáhá mu se zařadit se do společnosti: Můžeme říci, že rodina ovlivňuje celoživotně své členy a je jedním z nejvýznamnějších činitelů determinující rozvoj osobnosti člověka. Hodnoty jako cílové kategorie výchovy jsou prostředkem na vytváření pozitivních mravních stránek osobnosti, jsou výsledkem dlouhodobého působení rodiny, ale i množství společenských institucí sebevýchovného působení různých podmínek práce a života člověka i konkrétních situací (Grofčíková, Mendelová, 2015). Oproti tomu Farková (2009) se na hodnoty v rodině dívá tak, že podle ní převratná doba s sebou přináší stále častější rozpory a rozdíly v hodnotách a postojích obou generací, neboť jedna i druhá vyrůstaly za zcela jiných podmínek a těžily z jiných zkušeností. Měřítka příslušníků té které generace jsou tím jednoznačně modelována. Z pozice mladých lidí působí hodnoty a postoje rodičů na jedné straně jako nesmyslná obhajoba tradic a překážka pokroku. Na druhé straně tento tlak způsobuje posun ve směru uvolnění patriarchální struktury rodiny a znejistění role mužů v této původní hierarchii. V závěru své práce pak Farková (2009) dochází k závěru, že schůdnější je cesta porozumění, tolerance, a zvláště názorové pružnosti na obou stranách.

4.1.3 Kompetence a schopnosti

Britská organizace NCVQ (National Council for Vocational Qualifications) v roce 1988 vymezila pojem kompetence jako schopnost přenášet znalosti a dovednosti do nových situací v dané oblasti povolání. Zahrnuje organizaci a plánování práce, inovaci a vyrovnávání se s nerutinnými činnostmi. Zahrnuje takové kvality jako osobní efektivitu, která je na pracovišti potřebná při jednání se spolupracovníky, manažery a klienty (Pucová a kol., 2003). Podobně kompetence k určitému povolání

chápe i Belz a Siegrist (2011). Tvrdí, že povolání je chápáno jako svět jednání, v němž je primárně vyžadován člověk se svou schopností myslet a řešit problémy. Ústřední otázkou tohoto přístupu je podle nich, jaké myšlenkové výkony musí člověk vykazovat, chce-li být produktivně činný (tamtéž).

Öttl a Härter (2006) poukazují na to, že kompetence znamená víc než jen mít odborné znalosti. Znamé jsou následující aspekty kompetence:

- sebekompetence,
- odborná kompetence,
- metodická kompetence,
- sociální kompetence.

Podle Řičana (2007) záleží u některých lidí na schopnostech více a u jiných méně, což je dáno povahovými vlastnostmi, hodnotovou orientací apod. Vyskytují-li se u daného jedince určité vlastnosti, můžeme říci, že je jeho budoucí úspěch (ve studiu, v povolání) lze podle schopností předpovědět velmi dobře; vyskytují-li se jiné vlastnosti, musíme konstatovat, že předpověď na základě schopností bude méně spolehlivá. Na tom, jakou práci bude člověk v životě vykonávat, jaké postavení bude zaujímat, a do jisté míry tedy také jakým způsobem bude žít, podílejí se jeho schopnosti asi z jedné třetiny. Druhá třetina připadá na jeho povahové vlastnosti a třetí je náhodná (Řičan, 2007).

4.1.4 Osobnost a typologie

Kroeger a Thuesenová (2004) se ve své knize odkazují na Jungovu teorii, podle které se rodíme s dispozicemi k určitému chování. V typologii existují čtyři dvojice preferencí:

Podle způsobu, jakým lidé navazují vztah s okolím a přijímají energii a podněty

(E) extrovert x (I) introvert

Podle způsobu přijímání informací

(S) smyslový x (N) intuitivní

Podle způsobu rozhodování

(T) s převahou myšlení x (F) s převahou citění

Podle přístupu k životu

(J) s převahou posuzování x (P) s převahou vnímání

Tyto typy odrážejí genetické vlastnosti a vše, co nás ovlivnilo v raném dětství. Vnější okolí usměrňuje naše preference během dalšího vývoje. Následující přehled přináší reprezentativní povolání, které každý ze šestnácti typů (viz kombinace výše uvedených preferencí) považuje za atraktivní (tamtéž):

ISTJ

- Administrativní pracovníci a manažeři (školství, průmysl, medicína)
- Zubaři, policisté a detektivové, auditoři a účetní, vojáci

ISFJ

- Zdravotní sestry, supervizoři ve firmách, učitelé (poruchy předškolního věku a poruchy řeči), knihovníci, zdravotní technici

INFJ

- Konzultanti pro vzdělávání, kněží, lékaři, odborníci na média
- Učitelé (jazyk, umění, divadlo)

INTJ

- Právníci, vědci, počítačové analytici, chemičtí inženýři
- Univerzitní profesori

ISTP

- Zemědělci, mechanici a opraváři, elektrotechnici
- Inženýři, zubní laboranti

ISFP

- Majitelé obchůdků, zdravotní sestry, zubní asistenti
- Knihovníci, mechanici a opraváři

INFP

- Psychiatři a psychologové, umělci, spisovatelé, vydavatelé
- Učitelé, sociální pracovníci, hudebníci a skladatelé

INTP

- Spisovatelé, umělci, počítačové programátoři
- Vědci, právníci

ESTP

- Marketingoví pracovníci, policisté a detektivové, manažeři a administrativní pracovníci, velkoobchodníci, auditoři

ESFP

- Péče o děti, recepční, prodejci, náboženští šíritelé, učitelé (předškolní věk)

ENFP

- Rehabilitační pracovníci, učitelé (umění a drama), spisovatelé, umělci, baviči, psychologové, kněží

ENTP

- Fotografové, marketingoví poradci, prodejci, novináři, počítačová analytici

ESTJ

- Učitelé, školní pracovníci, chirurgové, supervizoři, právníci

ESFJ

- Zdravotní sestra v soukromé ordinaci, kněží, zdravotní sestry, ekonomové, kosmetičky a vizážistky

ENFJ

- Kněží, učitelé, herci a baviči, spisovatelé a umělci, konzultanti

ENTJ

- Právníci, manažeři, makléři, administrativní pracovníci (počítače a vzdělávání), vědci

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Cíl práce a výzkumná otázka

Hlavní cíl:

Zmapovat důvody, které ovlivňují rozhodování o výběru vysoké školy u studentů třetího ročníku gymnázia.

Dílčí cíl:

Zjistit, zda se důvody, jež ovlivňují výběr vysoké školy, mění s ohledem na blížící se termín podání přihlášky.

Výzkumné otázky:

1. Jakou roli hrají při volbě vysoké školy zájmy dotazovaných žáků?
2. Jaké důvody mají žáci ke studiu vysoké školy?
3. Kdo žáky podporuje v jejich rozhodnutí?
4. Jaké postupy při volbě vysoké školy žáci uplatňují?

6 Metodika

6.1 Použitá metoda

V 1. fázi bylo vlastní výzkumné šetření provedeno kvalitativní metodou, a to formou polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumný vzorek tvořilo 9 studentů píseckého gymnázia, konkrétně ze 3. ročníku, z toho bylo 5 dívek a 4 chlapci.

Rozhovory probíhaly individuálně, přímo na škole v jedné třídě, kde bylo zajištěno soukromí a klid. Pro rozhovory byla stanovena přibližná délka rozhovoru, a to v rozsahu cca 30 min. Tato doba byla víceméně dodržena a nebylo potřeba rozhovor doplňovat nebo iniciovat další setkání.

Pro fixaci dat byla zvolena metoda nahrávání rozhovoru na diktafon, s čímž dotazovaní studenti souhlasili. Poté byly audionahrávky přepsány do písemné podoby, aby mohlo být následně provedeno otevřené kódování.

Dopředu byl připraven okruh otázek, které napomohly k tomu, aby se rozhovor neodchýlil od tématu. Bylo tak snazší rozhovory řídit a následně vyhodnotit. Krucální otázky byly zachovány, ale vlastní osnova otázek byla v závislosti na reakcích respondentů doplňována nebo rozšířena, aby mohly být odpovědi upřesněny. Základní otázky pro rozhovor byly následující:

Jaké jste měl/a dosud zájmy a koníčky? Co dalšího Vás bavilo?

Jak jste se dostal/a ke svým koníčkům, zájmům či jiným zálibám? Co nebo kdo Vás v jejich volbě ovlivnil?

Jaké záliby máte dnes a co pro Vás znamenají?

Teď jsme mluvili o zájmech, zálibách a koníčcích. Jak Vás tohle všechno ovlivňuje při úvahách o volbě vysoké školy?

Jak by měla vypadat Vaše práce?

Jaký vliv má tato Vaše představa na volbu školy?

Jak moc je pro Vás důležité mít práci podle svých představ?

Proč chcete dál pokračovat ve studiu?

Na kterou školu nebo školy plánujete podat přihlášku?

Proč se chcete hlásit zrovna na tyto školy?
Jak jste postupoval/a při výběru těchto škol?
Na kterou z nich byste se dostal/a nejraději?
Jak se na Vaši volbu škol, školy dívá Vaše rodina?
Co budete dělat, když se na žádnou školu nedostanete?

2. fáze výzkumného šetření proběhla v červnu 2018. Původně zapojení studenti byli osloveni formou e-mailu, který obsahoval tři otázky. Z 9 respondentů byly odpovědi získány od 6 absolventů. Zasláné otázky byly následující:

Na jakou nebo na jaké vysoké školy jste nakonec podali přihlášky?
Co Vás vedlo k této volbě, co Vás ovlivnilo?
Kdybyste měli možnost podat nově přihlášky, bylo by to stejné?

V rámci výzkumu bylo zajištěno etické hledisko. Studenti byli dopředu informováni o účelu rozhovoru a cíli výzkumu a byli ubezpečeni o zachování anonymity. Všichni dotazovaní studenti poskytli souhlas se zpracováním získaných dat v souladu s Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

6.2 Základní charakteristika výzkumného souboru

Následující tabulka poskytuje základní přehled o respondentech provedeného výzkumu.

Tabulka 1: Profil výzkumného vzorku

Jméno	Pohlaví	Škola	Ročník	Označení respondenta v tabulkách s výsledky	Účast v 1. fázi výzkumu	Účast v 2. fázi výzkumu
Katka	žena	Gymnázium Písek	3. ročník	1	X	X
Kateřina	žena	Gymnázium Písek	3. ročník	2	X	X
Luboš	muž	Gymnázium Písek	3. ročník	3	X	X
Filip	muž	Gymnázium Písek	3. ročník	4	X	X
Ernestina	žena	Gymnázium Písek	3. ročník	5	X	-
Denisa	žena	Gymnázium Písek	3. ročník	6	X	X
Aleš	muž	Gymnázium Písek	3. ročník	7	X	X
Adam	muž	Gymnázium Písek	3. ročník	8	X	-
Aneta	žena	Gymnázium Písek	3. ročník	9	X	-

zdroj: Vlastní výzkum

7 Výsledky

V následující části jsou prezentovány výsledky výzkumu. Konkrétní záznamy z výpovědí jednotlivých respondentů jsou prezentovány formou přehledných Tabulek 2 – 13, které jsou součástí kapitoly Přílohy.

7.1 Výsledky výpovědí respondentů – 1. fáze výzkumu

Koníčky (Tabulka 2)

Cílem této otázky bylo zjistit, jaké koníčky měli respondenti v průběhu svého dosavadního života. Z rozhovorů vyplynulo převážně následující: Všichni respondenti se ve svém životě zabývali nějakými koníčky. Respondenti hovořili nejenom o končících provozovaných v domácím prostředí, ale také o své aktivní účasti na těch, které jsou organizované v rámci různých institucí (např. navštěvování základní umělecké školy, sportovního klubu či tančících kroužků). Zkušenost s účastí na organizovaných činnostech potvrdili dokonce všichni respondenti. Z výpovědí respondentů taktéž vyplynulo, že větší část z nich (celkem sedm respondentů) si přenesla koníčky z dětství až do současného života.

Vlivy na volbu zájmů a koníčků (Tabulka 3)

Otázka zjišťuje, kdo nebo co mělo vliv na volbu uvedených zájmů a koníčků. Jako zcela zásadní faktor se v tomto ohledu projevil vliv rodiny (rodiče, prarodiče, sourozenec apod.), a to u všech oslovených respondentů. Jako nezanedbatelný faktor se nakonec ukázal i vliv pedagogů (učitelé ze školky, ze základní školy, z gymnázia, ale i učitelka z jazykového kurzu), které zmínili čtyři respondenti (1, 6, 7, 9). Jiný respondent (2) dále uvedl vliv kamarádů, další respondent hovořil o vlivu televize (5) nebo o literatury (3). Ostatní faktory lze shrnout do určité skupiny vnitřních motivů, které respondenti (1, 3, 6) blíže neupřesnili.

Vliv zájmů a koníčků na volbu vysoké školy (Tabulka 4)

Na základě výpovědí respondentů se lze domnívat, že koníčky a zájmy zásadně ovlivnily volbu vysoké školy. Tuto skutečnost potvrdilo celkem sedm respondentů (1, 3, 4–9). Naopak dva respondenti vliv tohoto aspektu spíše negovali (jedna respondentka (2) uvedla, že si vliv zájmů a koníčků neuvědomuje; druhý respondent (4) konstatoval, že koníčky a zájmy s jeho volbou vysoké školy vůbec nesouvisí.

Představa o práci a její vliv na volbu vysoké školy (Tabulka 5)

Z vyjádření respondentů můžeme usuzovat, že převážná většina z nich má představu o tom, jaká kritéria by jejich budoucí práce měla splňovat. Část respondentů uvedla, že je pro ně velmi důležité, aby jejich budoucí práce splňovala jejich současnou představu o ní (1, 2, 3). Další skupina naznačila představu o určité seberealizace formou práce, konkrétně že by je měla jejich práce bavit a dávat jim smysl (4, 7, 8). Jedna respondentka (5) je schopna vydat se jiným směrem, když její představa/plán nevyjde, ale zároveň se domnívá, že v tom případě nebude zcela šťastná. Nezanedbatelným kritériem se zdá být i finanční ohodnocení budoucí práce, které vzpomenuli celkem tři respondenti (2, 4, 7).

Důvody ke studiu na vysoké škole (Tabulka 6)

Tato otázka mapovala důvody ke studiu vysoké školy po ukončení gymnázia. V této otázce se výpovědi respondentů velmi různily, ale u některých odpovědí respondentů (1, 5, 6, 8) můžeme sledovat společný jmenovatel, který souvisí s hlavním posláním gymnázia, tedy s přípravou ke studiu vysoké školy. Respondenti zmiňovali, že studiem gymnázia získají „jen“ všeobecné vzdělání (6, 8), ale za důležité považují získání také odborného studia (1, 5, 7), a to ať už z důvodů snazšího uplatnění na trhu práce, tak z důvodů lepšího finančního ohodnocení. Jiní respondenti (3, 9) vnímají studium vysoké školy jako cestu za poznáním nebo jako příležitost osamostatnit se od rodičů či vycestovat do jiné země. Konkrétně dva respondenty láká studentský život (2, 7), naopak jiný respondent (4) hovoří o nátlaku k dalšímu studiu ze strany matky.

Příhláška na konkrétní vysokou školu (Tabulka 7)

Z rozhovoru s respondenty vyplynulo, že se všichni chystají podat přihlášku na vysokou školu, přičemž čtyři respondenti uvedli jasnou volbu oboru či školy (3, 6, 7, 9). Ostatní respondenti nefavorizují konkrétní obor či školu, ale aspoň zčásti tuší,

jakým směrem by se chtěli ve studiu dále ubírat (1, 2, 5, 8). Pouze jeden respondent (4), který je do studia vysoké školy nucen ze strany jeho matky, uvedl více oborů bez preference.

Postup při výběru škol a jejich preference (Tabulka 8)

Cílem této otázky bylo zjistit, jak respondenti postupovali při výběru škol a jakou školu preferují. Respondenti se v různé míře zajímali o získání potřebných informací pro správné rozhodnutí při výběru budoucí školy. Sedem respondentů (1-7) při rozhovoru zmínilo snahu, vyhledat si potřebné informace o škole, a to prostřednictvím internetu. Dva respondenti (1, 5) konzultovali svůj výběr s blízkou osobou (rodič, učitel). Ve čtyřech případech (1, 2, 4, 9) se u studentů objevil opět faktor zájmů a oblíbených předmětů. Zdá se, že tento vliv se potvrdil také u respondenta (4), přestože to spíše negoval. Jiný respondent (7) se zúčastnil dne otevřených dveří vybrané školy. Další odpovědi respondentů byly více individuální.

Postoj okolí k volbě vysoké školy (Tabulka 9)

Z výpovědí respondentů můžeme usuzovat, že většina z nich má při výběru vysoké školy podporu ze strany svých blízkých. Podporu respondenti nejčastěji popisovali jako možnost svobodné volby dané školy či oboru nebo jako určitou morální podporu. Podporu vnímalo celkem osm z devíti respondentů. Pouze jeden respondent (3) vnímá negativní postoj ze strany svých blízkých. Většina respondentů hovořila o podpoře ze strany rodiny (rodiče, prarodiče, sourozenci apod.), dva respondenti (1, 2) uvedli podporu dalších osob (sousedka, kamarád).

Alternativní plány v případě nepřijetí na vysokou školu (Tabulka 10)

Většina z oslovených respondentů potvrdila, že se dopředu zabývala otázkou, jak postupovat v případě, že nebudou přijati na vysokou školu. Osm z devíti respondentů má již náhradní plán. Ve dvou případech (2, 5) se jedná o studium jazykové školy a tři respondenti (1, 2, 8) plánuje odjezd do zahraničí. Zajímavá se zdá být skutečnost, že pouze dva respondenti (4, 5) by nepřijetí na vysokou školu řešili nástupem do zaměstnání, přičemž jeden z těchto respondentů pracuje již nyní. Jeden z dotázaných respondentů (7) je přesvědčen o svém úspěchu a nepřipouští si možnost, že by se nedostal na zvolenou školu, z toho důvodu nemá náhradní plán.

7.2 Výsledky výpovědí respondentů – 2. fáze výzkumu

Konečné rozhodnutí (Tabulka 11)

Z výpovědí respondentů (1-4, 6, 7) vyplynulo, že všichni postupovali podle svých původních plánů a podali tak přihlášky na vysoké školy, které měli vybrané již v první fázi tohoto výzkumu. Ačkoliv jeden z těchto respondentů (4) kromě již dříve vybraných škol, podal přihlášku ještě na další školu, o níž v první fázi tohoto výzkumu nehovořil.

Vlivy na finální volbu (Tabulka 12)

Většina dotázaných respondentů (2, 3, 4, 6, 7) potvrdila, že jejich finální volbu výběru vysoké školy, potažmo oboru, ovlivnila přitažlivost vybraného oboru, tedy určitý vztah či zájem o danou oblast studia/odbornost. Respondent (4) popisoval konkrétně přitažlivost předmětů, které se na vybrané škole vyučují. Respondent (3) sice nesplnil podmínky pro studium vybraného oboru v zahraničí, ale nakonec si podal přihlášky na podobné obory v ČR. Další respondentka (1) nebyla schopná jasně definovat, jaké faktory považuje za zásadní při výběru dané školy.

Chování při možnosti opětovného podání přihlášky (Tabulka 13)

Většina respondentů potvrdila, že je s výběrem vysoké školy, spokojená. Celkem čtyři respondenti (1, 3, 6, 7) by se v případě opětovné možnosti podání přihlášek na vysokou školu, chovali stejně. Pouze dva respondenti uvedli určité změny – jeden respondent (2) by zvážil podání přihlášky ještě na jeden vybraný obor, druhý respondent (4) by naopak jedenu přihlášku vynechal.

8 Diskuze

Cílem této práce bylo zmapovat důvody, které ovlivňují rozhodování o výběru vysoké školy u studentů třetího ročníku gymnázia. Tato kapitola rozpracovává výše uvedené výsledky výzkumu a hledá odpovědi na stanovené otázky.

Výzkumná otázka č. 1: Jakou roli hrají při volbě vysoké školy zájmy?

Slovo „zájem“ je mnohoznačné, objevuje se v mnoha významech, a to v běžném i vědeckém jazyku. Psychologický význam zájmu je možno vymezit takto: „Jestliže něco nabude za nějakých okolností určitého významu pro člověka, může to vyvolat jeho zájem, to znamená specifické zaměření osobnosti“ (Filozofický slovník o...z, 1985, s. 395). V rovině individuálního jednání označuje přítomnost motivace (Velký sociologický slovník II, 1996).

Zájmy se v průběhu života vyvíjí, v dětství mívají proměnlivější charakter, což se potvrdilo i ve výzkumu u všech respondentů, K rozvoji prvních zájmů dávají impuls rodiče („... mamka dělala v Sokole, předevičovala, tak jsem tam chodila s ní.“; „Na tu angličtinu mě dala matka ve školce.“), jiní blízcí příbuzní („Mám starší sestru... byla mojí inspirací ve všem.“; „K tomu mě přivedl děda.“) nebo pedagogové („Tak k tomu mě dostaly učitelky. Už ve školce, protože, nevím, prostě se jim líbilo, jak maluju a strašně to chtěly rozvíjet.“). Později, v průběhu základní školy, k zájmům inspirují vrstevníci („K tancování jsem se dostala přes kamaráda.“). Často se objevuje tvrzení, že se zájmy „objevily samy“ („Malování přišlo samo.“; „K tomu sportu jsem to prostě najednou chtěla začít, něco dělat. Většinou to tak přišlo jakoby samo... jsem někde něco viděla, tak jsem to chtěla zkusit.“) Lze předpokládat, že taková tvrzení se vztahují k věku, kdy ještě děti nejsou schopny popsat své rozhodnutí jako vědomé. U jednoho respondenta se podobná formulace vztahuje i k současnosti: „K tý přírodě to já nevím. To je takový, že vidím žábu, a to mě zajímá“. V tomto případě může jít o specifický způsob formulace, popř. to může souviset s tím, že ve výpovědi respondenta je ze všech respondentů nejméně patrná míra vlastního výběru zájmů (dominující vliv matky).

Ať už respondenty přivedl ke koníčkům kdokoliv nebo cokoliv, téměř všichni uváděli vliv koníčků na volbu vysoké školy („... jak jsem jako malá hodně kreslila,...uvažuju, že bych šla na stavárnu nebo ČVUT.“). Pouze dva respondenti

tvrdili, že si vliv koníčků neuvědomují nebo že je koníčky vůbec neovlivňují. Oba ovšem při odpovědi na otázku na postup při výběru školy, která byla položena později v rozhovoru, o vlivu zájmů mluvili („Fakt jsem si vzal to, co mě baví, a pak jsem si vzal ty školy a vybral jsem si z toho ty, který to nějakým způsobem splňují...“ Před tím tvrdil, že: „Jako zatím to neovlivňuje vůbec (tedy koníčky – poznámka autorky).“). Je možné, že si vliv zájmů uvědomili až v průběhu rozhovoru nebo si jeho vliv propojili na základě jinak formulované otázky.

Řešení výzkumné otázky: Zájmy jsou důležitým faktorem při volbě vysoké školy. I když volbu školy ovlivňují další faktory (ve výzkumu u jednoho respondenta dominující vliv matky, u jiného přítel ve Švédsku), které uvádí např. Mezera (2008), zájmy zde hrají roli vždy. Na základě výše uvedeného lze vyvodit následující hypotézu: Zájmy ovlivňují volbu vysoké školy bez ohledu na míru vlivu dalších faktorů.

Výzkumná otázka č. 2: Jaké důvody mají studenti ke studiu vysoké školy?

Mezera (2008) uvádí jako základní osobní důvody profesní volby zájem o studijní obor, snadné pracovní uplatnění, přání rodičů, vzor v rodině, vliv kamarádů, dobré/špatné studijní výsledky, možnosti v okolí bydliště, dlouhodobý zájem o povolání a dobré finanční podmínky. U respondentů výzkumu se objevily všechny tyto důvody, ale také další, které svědčí o hlubším promýšlení důvodů studia. Většina respondentů si uvědomovala, že gymnázium je v podstatě přípravou na další studium („...když bych měla jenom gymnázium, tak se těžko uplatním v těch oborech, co bych chtěla.“). Dobře placená práce se objevila v odpovědi na otázku důvodů ke studiu pouze jednou. Ovšem u otázky na představu o práci a jejím vlivu na volbu vysoké školy se vyskytovala častěji. V mnoha případech byla uváděna jako důvod ke studiu přitažlivost zvoleného oboru. V odpovědích se jako důvod ke studiu vyskytla také touha po poznání, ale i příležitost převzít odpovědnost sám za sebe („...už nebudu doma s rodičema, půjdu na vlastní pěst.“) či možnost prožít novou zkušenost nebo vnímání studia vysoké školy jako výzvy.

Řešení výzkumné otázky: Výsledky upozornily na přesah běžně uváděných důvodů k dalšímu studiu u studentů gymnázia. Kromě v odborné literatuře popisovaných důvodů se objevují u studentů gymnázia hlubší motivy ke studiu. Z výše uvedeného lze definovat následující hypotézu: S blížícím se termínem podání přihlášky na vysokou školu studenti gymnázia uvádějí nejen základní důvody ke studiu.

Výzkumná otázka č. 3: Kdo studenty podporuje v jejich rozhodnutí?

Respondenty podporovala v jejich rozhodnutí především rodina. Nejčastěji byla uváděna jako zdroj podpory matka, což souvisí s tím, že část respondentů dle jejich výpovědi žije pouze s matkou („Mamka je ráda, že jsem si vybral Matfyz.“). Ti, kteří podporovali respondenty v jejich koníčcích, jsou také uváděni jako podporovatelé zvoleného studia. Jeden respondent hovořil o tom, že ho matka nepodporuje a neuvedl žádný zdroj podpory. Respondenti uváděli, že je podporují i lidé z okolí jako sousedka či kamarádi. Mnozí rodinní příslušníci by podpořili respondenty bez ohledu na konkrétní volbu.

Řešení výzkumné otázky: Podpora konkrétních osob je pro respondenty významná. Zároveň je zde patrný trend, kdy podporovatelé zdůrazňují, že by respondenty podpořili v jakékoliv volbě. Na základě výše uvedeného lze vyvodit následující hypotézu: Obecná podpora studia vysoké školy ze strany rodiny umožňuje studentům gymnázia zvažovat více možností.

Výzkumná otázka č. 4: Jaké postupy při volbě vysoké školy studenti uplatňují?

Odborníci popisují typy lidí s převahou objektivního a subjektivního rozhodování (Kroeger a Thuesenová, 2004). Jiní (Peavy, 2013) tvrdí, že při rozhodování hraje úlohu intuitivní vědění i racionální myšlení. U respondentů se potvrdil spíše závěr Peavyho („...že by mě to bavilo a zároveň, že jsou... braný, že je to dobrá škola.“). Všichni respondenti vyhledávali informace, především na internetu („Na internetu jsem se podíval na ty jejich osnovy...“), ale navštívili i den otevřených dveří. Pro konkrétní školu se rozhodovali na základě zjištěných informací, ale také na základě atmosféry školy při osobní návštěvě („...já jsem tam trávila spoustu času, jezdila jsem za ní (za sestrou studující v Olomouci filmovou vědu – poznámka autorky)... a prostě zamilovala jsem se do Olomouce i do toho, jak tam ta škola funguje.“). Mnozí kontaktovali současné studenty či absolventy vybíraných oborů. Roli hrála

i možnost vracet se na víkend domů („... a potom taky podle té lokality..., abych prostě mohl na ten víkend jezdit domů.“). Ve volbě místa studia uváděli respondenti, že zde studovali jejich rodiče („V Plzni se mi líbí..., studovala tam mamka.“) nebo zde budou studovat spolužáci. Jedna respondentka využila metodu seznam pro a proti. Většina uvažovala na základě preferovaných zájmů a oblíbených školních předmětů, pak si hledala informace o oborech, které se zabývají oblastmi jejich zájmů a k tomu přistupovaly další hlediska jako možnosti financování, vzdálenost od místa bydliště, atraktivnost místa studia, rodinné vzory apod. Většina studentů uvažovala i o alternativách, tedy co budou dělat v případě nepřijetí na vysokou školu – šlo o studium na jazykové škole, podání přihlášky na vysokou školu, kde existuje jistota přijetí („...určitě si budu dávat přihlášku i na školy, na který vím, že bych se mohl určitě dostat. Třeba řeknu pedák...“), odjezd do zahraničí kvůli studiu jazyka („...odjedu na rok do Anglie...“). Možnost jít pracovat se objevila pouze jednou („Anebo jestli bych si na rok třeba našla nějakou práci, nevím.“). Jeden respondent nepřipouštěl, že by nebyl přijat na zvolený obor.

Řešení výzkumné otázky: Většina respondentů se rozhodovala na základě kombinace intuitivního a plánovitého rozhodování (Vendel 2008). Mezera (2008) poukazuje na čtyři kroky vedoucí k dobrému rozhodnutí: alternativy, následky a souvislosti, informace a plány. U většiny respondentů se objevily v různé míře všechny tyto kroky. Z výše uvedeného lze definovat následující hypotézu: Studenti gymnázia postupují při volbě vysoké školy intuitivně a racionálně v různé míře.

9 Závěr

V bakalářské práci jsem se zaměřila na zjišťování důvodů, které ovlivňují rozhodování o výběru vysoké školy u studentů třetího ročníku gymnázia. V teoretické části jsem nahlédla do problematiky spojené s kariéřním poradenstvím, kterému jsem se sama věnovala v rámci svého působení na pozici poradce ke zprostředkování na úřadu práce. Měla jsem zde ve své pracovní náplni i poradenství pro volbu povolání a poskytovala jsem informace studentům středních škol o možnostech pokračování ve studiu na škole vysoké.

Ve své praxi a vlastně i v průběhu výzkumu v rámci bakalářské práce jsem zjistila, že pro studenty je užitečný rozhovor, například s podobnou strukturou jako jsem použila ve výzkumu, pro ujasnění jejich představy o dalším studiu a také případných alternativách v případě nepřijetí ke studiu či nepřijetí na zvolený obor. Tuto skutečnost potvrdila ve výzkumu jedna z respondentek, která mi sdělila, že jí rozhovor pomohl utříbit si myšlenky.

Jako dílčí cíl jsem si stanovovala zjistit, zda se důvody, jež ovlivňují výběr vysoké školy, mění s ohledem na blížící se termín podání přihlášky. Ptala jsem se studentů po absolvování gymnázia, pro jakou školu se nakonec rozhodli. Ve většině případů si skutečně podali přihlášky na školy, o nichž hovořili v rozhovoru, pouze dva mluvili o drobné změně ve smyslu, že kdyby rozhodovali znovu, tak by si k původně zvoleným oborům jeden přibrali či jeden vynechali. K žádné radikální změně u nich nedošlo.

V rámci výzkumu jsem se setkala s devíti studenty píseckého gymnázia a vedla jsem s nimi cca třicetiminutový rozhovor. Sesbírala jsem za tu dobu poměrně mnoho materiálu, který vyzývá k dalšímu zpracování. Byla to pro mě zajímavá sonda do života středoškoláků, z nichž většina je ve třetím ročníku plnoletá. Mnozí z nich o svém dosavadním životě a budoucím studiu dokázali do hloubky přemýšlet. Překvapilo mě, že někteří se na svou budoucí dráhu připravovali více či méně cílevědomě více let. Možná k uvědomění si propojení jejich koníčků a volby vysoké školy pomohl i rozhovor se mnou.

Hlavní přínos bakalářské práce spatřuji v uskutečnění rozhovoru s oněmi devíti studenty. Doufám, že vyslovení a pojmenování důvodů ke studiu, vlivů na zvolení školy, představ o práci i alternativách pro případ nepřijetí ke studiu pomohlo respondentům při jejich konečném rozhodnutí. Umím si představit rozhovor se studenty třetího ročníku středních škol, kteří se rozhodují k dalšímu studiu, který by byl nahrán na audiozařízení a následně poskytnut studentům v písemné podobě, aby si ho mohli znovu procházet. Doporučovala bych, aby rozhovor uskutečnila nezávislá osoba, kterou studenti do té doby neznali. Následně by studenti s rozhovorem pracovali s podporou nezávislého poradce, který by zároveň sledoval její užitečnost.

10 Seznam použité literatury a zdrojů

BELZ, Horst a Marco SIEGRIST. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Vyd. 2. Přeložil Dana LISÁ. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-930-9

BERKA, Karel a kol. *Filosofický slovník o...z*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-012-85

FARKOVÁ, Marie. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2480-5

GROFČÍKOVÁ, Soňa a MENDELOVÁ Eleónora. Hodnoty – cieľové kategórie v rodinnej a školskej edukácii https://www.pdf.upol.cz/fileadmin/userdata/PdF/ePedagogium/e-Pedagogium_1-2015online.pdf

HEATH, Chip a Dan HEATH. *Rozhodni se!: jak ve správný čas najít správné řešení*. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 9788026501282

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2

KOŠTÁLOVÁ, Helena a Markéta CUDLÍNOVÁ. *Praktický průvodce kariérového poradce pro 21. století*. Praha: Evropská kontaktní skupina, 2015. ISBN 978-80-87993-01-9

KROEGER, Otto a Janet M. THUESEN. *Typologie: 16 typů osobnosti, které ovlivňují život, lásku a úspěch v práci*. V Praze: Triton, 2004. ISBN 80-7254-577-9

MEZERA, Antonín. *Pro jaké povolání se hodím?: jak si vybrat střední a vyšší odbornou školu a snad i budoucí povolání*. 2., aktualiz. vyd. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-2395-9.

PATTON, Wendy a Mary MCMAHON. *Kariérový rozvoj a systémová teorie: propojení mezi teorií a praxí*. Praha: Centrum Euroguidance, Dům zahraniční spolupráce, 2015. ISBN 978-80-88153-04-7

PEAVY, R. Vance. *Sociodynamické poradenství: konstruktivistická perspektiva*. Praha: Dům zahraniční spolupráce pro Centrum Euroguidance, 2013. ISBN 978-80-87335-55-0

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

VĚRA PUCOVÁ A KOLEKTIV AUTORŮ HANA GABRIELOVÁ ... ET AL. *Orientace ve světě práce: metodická příručka*. Most: Hněvín, 2003. ISBN 9788086654027

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: [obor v pohybu]*. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1174-4

STROSS, Rudolf. *Umění změny: po malých krocích k velkým změnám v profesním i osobním životě*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0028-4

SVOBODOVÁ, Dagmar. *Profesní poradenství: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). 160 s. ISBN 978-80-247-5092-7

ÖTTL, Christine a Gitte HÄRTER. *Prodejte své schopnosti: ukažte, co se ve vás skrývá*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1794-8

VENDEL, Štefan. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada 2008. Psyché (Grada). 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9

11 Přílohy

Příloha č. 1

Tabulka 2: Koníčky

RES	Výpověď	Koníčky z dětství přetrvávají	Koníčky individuální	Koníčky organizované
1	„Když jsem byla malá, tak jsem strašně ráda malovala, ... od druhého stupně malování a čtení..., poslední dobou je asi největším koníčkem běhání.“ Respondentka maluje v ZUŠ a chodila do aerobiku a volejbalu. „Tancovat jsem chodila, trénovala jsem děti. Nemám moc ráda týmový sporty..., asi jako to běhání bych tam vyšvihla...“ Ráda čte, ale teď nemá tolik času, spíše se učí.	X	X	X
2	Jako malá chodila s mamkou do Sokola. Pak jí pomáhala v Sokole předvádět. „...to mě bavilo... A pak jsem se přihlásila na tancování do country souboru. A teď... prostě jsem toho nechala. Teďka už mám spíš jako ty brigády. Pak taky ráda čtu, teďka spíš s kamarádama ven. Teď už ...nějaký zájem, nějaký kroužek, to už nemám.“ Respondentka uvedla, že ji baví také brusle, kolo. V tomto případě jde o nárazové aktivity: „Jak se mi asi chce“. Brigádně pracuje jako servírka, v létě dělala zmrzlinářku.		X	X
3	„...jsem dělal aerobic asi jako malej, pak jsem chodil do Sokola... Pak asi od 8 let tancuju. A to dělám doteď. Vždycky mě bavilo kreslení nebo jsem si tak jako psal nějaký básničky nebo... příběhy, pak mě bavila příroda. ...jako by to zkoumat a číst si jako encyklopedie. Když jsem byl menší, chtěl jsem být archeologem.“ Nyní tancuje a baví ho biologie.	X	X	X

4	„...jsem zkoušel skoro všechno, co se dalo, protože já jsem u ničeho moc dlouho nevydržel... sporty... buď u školy... byla možnost věnovat se tenisu nebo hokeji, tak jsem zkusil obojí. Do toho... judo, pingpong, basketbal, frisbee a fotbal. U toho juda jsem asi nejdýl... v poslední době, co jsem na gymplu, už se extrémně moc ničemu nevěnuju... a vlastně teď ještě docházím na základní uměleckou školu... končím... po 14 letech. Tam jsem studoval výtvarku a hru na kytaru. Baví mě spravování věci...“	X	X	X
5	„Tak určitě mě zajímal sport... na kole a běhala jsem. Teď sportuju pro radost, chvíli jsem dělala biatlon.“ Biatlon dělala v rámci kroužku, ostatní sporty sama. „Teď se spíš zajímám o filmy, umění a politiku... filmy, všechny možné žánry, ... DVTV, na různý politický rozhovory.“		X	X
6	„...když jsem byla malá, tak jsem strašně ráda vyráběla. Hodně jsem chodila (s dědou – pozn. autorky) do přírody. Pak jsem přidala sport.“ Vyráběla z papíru, ze dřeva: „... strašně se mi líbilo prostě něco vymyslet...“ Od školky maluje. Pak začala „tancovat a cvičit“. V současnosti si ráda zacvičí aerobic, spíše doma, než by někam šla. Zkouškou ukončila nedávno kurz němčiny. „Potom mám ještě výtvarku.“ Respondentka chodila cvičit do píseckého Klokánku a na výtvarku chodí do ZUŠ.	X	X	X
7	V současné době má respondent jako největšího koníčka cizí jazyky a rád chodí ven s přáteli. „Zkoušel jsem spoustu sportů, dělal jsem basket, pak... tenis... Teďkom se věnuju fitness... A teďkom mě baví hodně cestovat, tak proto se učím jazyky.“ Ve školce začal s angličtinou, pak přibýly další jazyky. Hrál také ping-pong a jezdil na kole. Basket a tenis hrál ve sportovním oddíle. Na kole jezdil sám.	X	X	X

8	<p>„na vesnici... jsme chodili hrát fotbal... odmala teda hraju na hudební nástroje... začal jsem na flétně, pak jsem začal na trumpetu a skončil jsem teda ted'kom u kytary... zkoušel jsem i rok klavíru, klarinet...“ Po přestěhování z vesnice do Písku začal hrát počítačové hry a ty hraje dodnes, sám nebo s kamarády. Dalším koníčkem jsou zvířata. U babičky mají koně, psy, slepice, králíky, slepice. Na hudební nástroje hrál sám, ale také navštěvoval ZUŠ či DDM. Na víkend jezdí k babičce: „Jezdil jsem na koni. ...se psama chodím na procházky.“ Také sleduje hodně na youtube v angličtině dokumenty o veterinářství. Od 1. třídy se učí němčinu, před rokem udělal státnice.</p>	X	X	X
9	<p>Respondentka hrála na různé hudební nástroje (flétna, kytara) a zpívala. Věnovala se sportu – volejbal, florbal, tanec, badminton, bojový sport. „... celej život mě provází umění a kreslení...“ Kreslit se naučila sama, poslední čtyři roky chodí do ZUŠ. Většinu koníčků dělala v rámci kroužků. Se sestrou i sama sleduje filmy, čte a sama píše.</p>	X	X	X

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 3: Vlivy na volbu zájmů a koníčků

RES	Výpověď	Rodina	Pedagog	Jiné
1	<i>„Malování přišlo samo, třeba taťka taky hodně rád maluje... Ale třeba jsem kreslila domečky a strašně mě jakoby bavily, že jsem si vymyslela jakože, takovej svůj vlastní... Na základce jsme hodně běhali s učitelkou.“</i>	X	X	X
2	<i>„K tancování jsem se dostala přes kamaráda“. K účasti na brigádách ji inspirovala sestřenice: „Ona měla brigádu, tak já jsem chtěla taky. A taky se hodily peníze...“</i>	X		X
3	<i>„... k tancování přes mamku... K tý přírodě to já nevím. To je takový, že vidím zábu a to mě zajímá.“ K aerobice ho také přivedla matka. K zájmu o starověké Řecko a Řím se dostal na základě knížek, které dostával od rodičů jako dárky.</i>	X		X
4	<i>„Moje mamka je taková akčnější, tak ta vždycky chtěla, abych něco dělal... nějaká reklama nebo sám od sebe, jako že jsem to chtěl zkusit... Ted' s kámošema chodíme do posilovny...“</i>	X		X
5	<i>Na volby sportovních zájmů měla vliv především rodina: „... taťka jezdí na kole, děda hodně sportuje... A ohledně třeba toho umění a tý politiky a tak tam si myslím, že mě určitě hodně ovlivnila ségra a děda. ... byla to i televize, když jsem koukala na sportovní kanály... my jsem doma jako odmalička koukali na filmy, rodiče koukali na filmy... a nějak mě to začalo zajímat.“</i>	X		
6	<i>„...jsem strašně ráda vyráběla, a hlavně s dědou. Pak jsem hodně s ním jakože chodila do přírody... K tomu sportu jsem to prostě najednou chtěla začít, něco dělat... Většinou to tak přišlo jakoby samo... jsem někde něco viděla..., tak jsem to chtěla zkusit. K výtvarce ji přivedly učitelky ze školky.</i>	X	X	X

7	<p>„Na tu angličtinu mě dala matka ve školce..., pak na kurzy, kde byla paní učitelka.“ Pak začal mít angličtinu ve škole, do kurzu opět chodil mezi pátou a devátou třídou. „...ke španělštině jsem se dostal poměrně náhodou...“ Matčina kamarádka se zmínila, že její syn chodí do španělštiny ke známé a že španělština je pěkný jazyk. K japonštině se dostal přes japonský seriál nadabovaný do češtiny, který viděl jako malý. Po několika letech se k seriálu vrátil, díval se na něj v originále s českými titulky. Sám si našel učitele japonštiny. Posilovat začal z vlastního rozhodnutí: „... spousta kluků má takový pocit, že chtějí jít do tý posilky, že chtějí makat... Zjistil jsem, že mě to naplňuje.“</p>	X	X	X
8	<p>„K tomu mě přivedl děda (k hudebním nástrojům – poznámka autorky) ... u tý jízdy na koni, k tomu mě zase přivedla mamka.“</p>	X		
9	<p>„... mamka vždycky chtěla, abych dělala ze všech okruhů něco. Mám starší sestru... byla mojí inspirací ve všem, ať jsem hledala záliby nebo jako cokoliv. ... na tý základce... byli učitelé, kteří byli jako fakt skvělí, toho člověka ovlivnili... A pak jsem přešla na gympl a musím říct, že jsme měli, naše třída, štěstí na učitele.“</p>	X	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 4: Vliv zájmů a koníčků na volbu vysoké školy

RES	Výpověď	Vliv existuje	Vliv neexistuje
1	<i>„...jak jsem jako malá hodně kreslila, tak hodně uvažuju, že bych šla na stavárnu nebo ČVUT a mám hodně ráda matiku... hledala jsem něco, co spojujou tyhle dva zájmy.“</i>	X	
2	Respondentka uvedla, že si neuvědomuje vliv uvedených koníčků a zájmů na volbu vysoké školy.		X
3	<i>„No tak to tancování, ..., tak jsem zvažoval nějakou uměleckou školu, ale já nechci mít takový to do třiceti někde tancovat, a pak cvičit někde baletky. I když bych teda dělal v budoucnu nějakýho učitele. Ale to je těžký se tím jako uživit... No, ale spíš mě ovlivňuje ta biologie při výběru.“</i>	X	
4	<i>„Jako zatím to neovlivňuje vůbec. Vůbec to s tím nesouvisí.“</i>		X
5	<i>„Myslím, že jo. Já jsem od malička chtěla být herečka nebo dělat něco s téma filmama. Nebo bych chtěla jít na politologii nebo na práva.“</i>	X	
6	<i>„...možná trochu ta příroda... prostě třeba půjdu studovat tu medicínu. Ten koloběh toho života a jak vůbec to tělo funguje a že je to vlastně všechno spojený i prostě se zvířatama.“</i>	X	
7	Koníčky hodně ovlivňují volbu vysoké školy: <i>„... já už mám vysokou školu vybranou. Chci jít na vysokou školu ekonomickou, na fakultu mezinárodních vztahů a na obor diplomacie... Mě jako ekonomie zajímá..., ale spíše v tom směru těch jazyků.“</i>	X	
8	Respondent uvedl, že nejvíc ovlivňuje volbu vysoké školy jeho zájem o jazyky. Kromě němčiny se věnuje angličtině, na gymnáziu se učí francouzsky, rok se učil španělsky.	X	
9	Koníčky hodně ovlivňují volbu vysoké školy: <i>„... jsou věci, který miluju, kterýma se hodně zabývám, myslím si, že jako mám velkou šanci se na tu vějšku dostat, protože vím, o čem mluvím, když s nima budu mluvit.“</i>	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 5: Představa o práci a její vliv na volbu vysoké školy

RES	Výpověď	Vliv existuje	Vliv neexistuje
1	„ <i>Nechtěla bych být někde zavřená... a ani bych nemusela moc mluvit s lidma nebo být s lidma</i> “. Respondentka uvedla, že chce, aby to nebyla „ <i>furt ta samá práce</i> “, ale něco kreativního. Bojí se, že kdyby si zvolila architekturu, bude muset být hodně v kanceláři. „ <i>Pohrávám si s myšlenkou, že bych zkusila psychologii..., ale chtěla bych dělat experimentální psychologii.</i> “ V závěru říká: „ <i>...myslím, že by mi to tak úplně nesedlo. Takže to mám spíš k tý stavárně.</i> “ Mít práci podle svých představ je pro ni jedna z nejdůležitějších věcí.	X	
2	„ <i>..., aby nebyla nijak časově náročná..., aby to bylo pořádně ohodnocený, ne abych byla někde zavřená. Jako mě baví biologie a chemie... Kdybych byla nějaká kancelářská krysa, to by mě nebavilo.</i> “ Mít práci, která by se jí líbila, je pro ni důležité: „ <i>Chtěla bych prostě pracovat v tom oboru, který bych vystudovala.</i> “	X	
3	„ <i>Já bych nejradši dělal všechno dohromady. Nejradši bych teda měl taneční školu nebo bych taky rád zkoumal... nebo něco vynalézt.</i> “ Jako práci snů uvádí vědce nebo učitele tance. „ <i>Vliv na volbu tý vysoký má jenom ta vědecká kariéra.</i> “ Je pro něj „ <i>hodně důležitý</i> “ mít práci podle svých představ.	X	
4	„ <i>Nechci se prostě v práci zabývat něčím naprosto zbytečným z mého pohledu... ted' mám jako brigádu, která mě fakt jako baví, v který spatřuju smysl a která je jako fakt dobře platově ohodnocena. Tam je fakt možnost... po škole skončit a přímo se věnovat tomu.</i> “ Matka respondenta si ale přeje, aby šel studovat, třeba si i udělat doktorát. „ <i>...prostě nechci doživotně studovat... vědecky se uplatňovat v tom nespátřuji úplně smysl.</i> “ Dělá brigádu v oblasti finančního poradenství: „ <i>...třeba poradíte jak fakt ušetřit... tak je to takovej fajn pocit jako.</i> “	X	

5	„Určitě bych nechtěla, aby byla rutinní... Chtěla bych, aby to bylo hodně rozmanitý, aby byla ta práce kreativní a aby mě opravdu bavila.“ Práce podle vlastních představ je pro ni důležitá, ale: „dokázala bych to překousnout, ale myslím, že bych nebyla úplně šťastná.“	X	
6	„No tak chtěla bych pomáhat lidem a chtěla bych se o tom lidském tělu dozvědět co nejvíc... Ale vím, že bych chtěla dělat s lidma. Chtěla bych si to splnit, ale když se to nepovede, tak se vydám jiným směrem a uvidím.“	X	
7	„Chci využívat jazyky, protože mě to fakt baví a naplňuje. Chtěl bych teda samozřejmě cestovat, chtěl bych nějakou práci, která mě obohacuje. Nechtěl bych stereotypní práci... bude různorodá a budu mít z té práce co čerpat, nějaký nové informace, poznatky. Zajímá mě taky míra peněz... A chci práci, která mě bude bavit.“ Z uvedených důvodů si respondent zvolil VŠE: „... má dobrý jméno. Je to jedna z nejlepších ekonomických škol...“	X	
8	„... aby mi moje práce dovoľovala podívat se do jiných zemí. Celkově práce s jazykem... v Praze je škola na mezinárodní vztahy a taková, že by to směřovalo k diplomacii... když dělám práci, kterou chci a baví mi, tak tam chodím rád a tím pádem jsem pak produktivnější a mám větší radost ze života...“	X	
9	Nejraději by dělala scénaristku anebo režisérku. Je si vědoma, že není jednoduché studovat na školách s uvedeným zaměřením, je připravená na opakované přijímací zkoušky. Chce si najít něco, co by ji bavilo, zatímco bude čekat. Vysněná profese má velký vliv na volbu vysoké školy.	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 6: Důvody ke studiu na vysoké škole

RES	Výpověď	Gymnázium jako příprava na VŠ	Přitažlivost oboru	Dobře placená práce	Jiné
1	<i>„Kdybych šla na tu psychologii, ... důvod je, že bych měla touhu vědět víc o tom, co mě zajímá a když půjdu na tu stavárnu, tak...kvůli tomu...zajištění. Když nepůjdu na vysokou školu, nenajdu práci. Je třeba, abych měla titul. U tý psychologie by mě to bavilo... U tý stavárny by to byla taková jednodušší cesta projít vysokou školu a mít práci, která by mě asi i bavila... Já si fakt nejsem úplně jistá.“</i>	X	X	X	
2	<i>„Abych byla taková vážená nebo jak to říct. Abych si připadala chytrá... Ne že by mě bavilo se vyloženě učit, ale takový ten studentský život, to je lákavý.“</i>				X
3	<i>„...asi taková touha po poznání.“</i> Chce studovat evoluční biologii. Zároveň má ve Švédsku přítele a chce za ním odejít a studovat tento obor tam.		X		X
4	<i>„Já úplně bych nechtěl pokračovat, ale já jsem k tomu trochu dotlačen svou matkou.“</i>				X
5	<i>„... když bych měla jenom gymnázium, tak se těžko uplatním v těch oborech, co bych chtěla.“</i>	X			

6	<i>„Protože na gymnáziu budu mít jen všeobecné vzdělání a všeobecný pohled na svět, ale jinak nic... Budu mít všechno a nic.“</i>	X			
7	<i>„... jsem přesvědčenej, že se jednou k týhle práci dopracuju (diplomat – poznámka autorky), a proto jsem i motivovanej k tomu studovat dál... je důležitý, aby člověk byl vzdělanej, a myslím si, že na dobrý vysoký škole toho vzdělání dosáhne... Navíc si chci prodloužit ty moje studentský léta...“ Respondent hovořil také o možnosti získat na prestižní škole kontakty do budoucna, ale i nová přátelství s lidmi s podobnými zájmy.</i>		X		X
8	<i>„... na gymplu... je to hodně všeobecný. A ta vejška, co takhle sleduju, ... , když vlastně člověk, když dneska nemá vysokou školu, tak ty práce jsou o několik úrovní jako horší... A ta vejška, ten papír z vysoké školy by mi měl zaručit, že bych měl mít lepší práci.“</i>	X			
9	<i>„... vysoká škola je prostě velká část života..., něco, co by si každej měl prožít.“ ... vysoká škola... je to čas, kterej strávím jenom sama ze sebou..., už nebudu doma s rodičema, půjdu na vlastní pěst... je to taky proto, že gympl... člověk nemá žádný titul, žádný zaměření a měl by na tu vejšku jít...“</i>				X

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 7: Přihláška na konkrétní vysokou školu

RES	Výpověď	Jeden výrazný obor či škola	Více oborů s preferencí	Více oborů bez preference
1	<i>„Určitě na stavárnu na architekturu a na ČVUT a na Karlovku na psychologii, ale to spíš asi jenom tak zkusím. A asi biomedicínský inženýrství bych zkusila...Že třeba optiku a optometrii... A nebo jsem přemýšlela nad dějinama umění... by mě to bavilo dělat, ale nemá to budoucnost, si myslím.“</i>		X	
2	<i>„No tak na tu farmacii... v Hradci a v Brně. A pak bych zkusila pedák na tu biologii a chemii.“</i>		X	
3	<i>„No, já bych chtěl jít do Švédska na školu.“</i> Chce studovat obor evoluční biologie.	X		
4	<i>„Zkusím Matfyz, zkusím ČVUT, ekonomku.“</i>			X
5	<i>„Chtěla bych jít na politologii na Karlovu univerzitu a na práva na Karlovu univerzitu. A potom si dám na ty samý obory, ale na jinou školu... Nebo by se mi líbilo jít na Metropolitní univerzitu v Praze na mezinárodní vztahy.“</i>		X	
6	<i>„...já bych chtěla medicínu v Plzni, pak zkusím v Praze... bych třeba zkusila i záchranáře a tak... Mám jenom tyhleto dvě školy prioritní.“</i>	X		
7	Respondent chce podat přihlášku pouze na VŠE v Praze, na dva obory, konkrétně diplomacii a mezinárodní obchod: <i>„Já jsem přesvědčenej, že to dám, že se budu věnovat té přípravě...“</i>	X		
8	<i>„... chtěl bych dát na tu jazykovou, je to Metropolitní univerzita... A pak teda ty jiný školy, tak určitě bych si chtěl podat přihlášku na Policejní akademii.“</i>		X	
9	Nejdříve zvažovala módní design, od toho ale upustila. Podá přihlášku na FAMU do Brna a do Prahy a do Olomouce na filmovou vědu.	X		

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 8: Postup při výběru škol a jejich preference

RES	Výpověď	Internet	Konzultace s někým z okolí	Vliv zájmů a oblíbených předmětů	Jiné
1	„Já jsem, asi někdy v sedmý, osmý třídě, věděla, že bych chtěla studovat tu architekturu..., vnímala jsem, že vždycky hodně bavila matika a bavilo mě kreslit. A když jsem to jako řešila s mamkou, říkala, že si myslí, že tady to by mi docela i sedlo... V prvéku mě začala zajímat psychologie. Ale to ... bylo hodně pubertou..., že jsem chtěla rozumět..., co se jako děje ve mně, časem to trochu opadlo. To jsem na internetu dělala typologii Mayesový a vyšlo mi tam, že jsem jako stavitel... Jsem INTJ – intuitivní introvert... A tam mi vyjela spousta těch prací... A ty co mě zaujaly nejvíc, tak ty jsem si hledala.“ Nejspokojenější by byla, kdyby se dostala na psychologii, a dále na architekturu. Biomedicína pro ni představuje záložní plán.	X	X	X	
2	„Řekla jsem si, že mě baví bižule, chemie. Pak jsem koukala, jaký školy jsou s tím spojený. Pak jsem si hledala ještě to o tom uplatnění a platový ohodnocení.“	X		X	
3	„...ta biologie... byla taky jasná. Kdyby nebylo nic (pozn. kdyby nevyšel vztah s přítelem ve Švédsku), tak si vybírám asi tady nějaký obor. Asi to samý. Tady se to nejmenuje asi evoluční biologie, ale vývojová.“ Nějaké školy v ČR si vyhledal, ale „ani jsem to nějak nezvažoval.“	X			X
4	„Fakt jsem si vzal to, co mě baví, a pak jsem si vzal ty školy a vybral jsem si z toho ty, který to nějakým způsobem splňují, že by mě to bavilo a zároveň, že jsou ... brány, že to je dobrá škola... a potom taky podle té lokality..., abych prostě mohl na ten víkend jezdit domů. Na internetu jsem se podíval na ty jejich osnovy... podle toho jak, tam učeť a co tam učeť. Nejradši... na ten Matfyz nebo to ČVUT.“	X		X	X

5	„Hledala jsem si to na internetu všechno. Který jsou nejlepší, potom jsem se třeba ptala i učitelů, jestli si nevzpomínají, kdo šel na nějaký takový obor, a pak jsem se ptala těch konkrétních lidí, jestli by na tu školu šli znovu nebo co si o tom myslí. Jestli nemají nějaký typy, jak se na to připravit.“ Přednost by dala právům na UK, na druhém místě má politologii.	X	X		
6	„... řekla jsem si, že bych chtěla na medicínu, postupně jsem začala hledat, kde tak ty školy jsou. Tyhle jsou jako nejbliž Písku, abych mohla častěji jezdit domů... V Plzni se mi líbí..., studovala tam mamka.“ Do Prahy se hlásí, protože tam jde většina spolužáků. Obor studia zatím vybraný nemá, rozhodne se až v prvním ročníku mezi stomatologií a obecnou medicínou.	X			X
7	„Chci jít na VŠE..., což vlastně k tomu jsem se dostal tak, že já jsem měl představu, že chci jít na vysokou školu, a někdy, asi tak v sedmý třídě, jsem o tom přemýšlel tak víc a hledal jsem na internetu, až jsem našel VŠE. A pak v prváku a druháku jsem si o tom zjišťoval víc.“ Dvakrát byl na uvedené škole na dni otevřených dveří a to definitivně rozhodlo o jeho volbě.	X			X
8	Policejní akademii si respondent zvolil, protože jeho otec pracoval u policie a zemřel při akci. Metropolitní univerzita je soukromá a zafinancovala by mu ji Policejní nadace, která se stará o rodiny, které přišly o rodinné příslušníky. U této školy hraje roli i možnost studia v zahraničí. Tyto dvě školy ho napadly jako první: „... co mi tak asi první napadlo... řídím se tím v životě, že co mi tak první asi napadne, tak je to většinou i dobře.“ Preferuje Policejní akademii.				X
9	„... u toho filmu to bylo jednoduchý, věděla jsem rovnou, že na tuto školu chci jít prostě, stojí to za to.“ V Olomouci studovala filmovou vědu sestra. Nejrady by se dostala na FAMU v Brně a pak do Olomouce.			X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 9: Postoj okolí k volbě vysoké školy

RES	Výpověď	Podpora ze strany rodiny	Podpora ze strany jiných osob	Podpora neexistuje
1	Rodiče podporují vše, s čím respondentka přijde. Cítí od nich podporu. Kamarád, který je také INJT dle typologie Mayesové, ji spíše vidí na psychologii. Ona dodává: „ <i>Ale na tý architektuře je ta psychologie taky. Že se tam dělá ta psychologie těch staveb...</i> “	X	X	
2	Mamka ji podporuje, jenom se jí to zdá daleko. „ <i>Mamka mi vždycky říkala, že je to hlavně na mně.</i> “ Teta, sousedka i další lidé říkají, že farmacie je dobrá volba.	X		
3	„ <i>No, mamka není moc nadšená, ale spíš jí vadí, že půjdu daleko. Obor se jí taky moc nelíbí.</i> “			X
4	„ <i>Mamka je ráda, že jsem si vybral Matfyz... nebo to ČVUT.</i> “	X		
5	„ <i>Jsou s tím spokojení (rodina – pozn. autorky), ale myslím si, že i když bych si vybrala něco, co by se jim tak nezamlouvalo, že by to nechali na mě...</i> “ Konzultovala své studium i s přítelem, ale tomu je to jedno, sám studuje na FAMO v Písku. Ale ovlivnilo ji to v tom, že chce studovat v Praze, nikoliv v Brně.	X		
6	Rodiče respondentku podporují. K tomu dodává: „ <i>Oni by mě podporovali, i kdybych chtěla úplně jinam. Jakože je to moje volba.</i> “ Její volba se líbí i dědovi.	X		

7	„Moje mamka mě v tomhle tom strašně podporuje... Takže všichni okolo s tím souhlasí a podporují mě.“	X		
8	„... mamka nejdřív nesouhlasila (s tou policejní – poznámka autorky), pak... řekla, že mě vlastně vůbec nemusí zajímat to, co si ona myslí a že abych hlavně dělal to, co mě baví.“ Velkou podporou je pro něj dědeček z tátovy strany.	X		
9	Sestra respondentku podporuje, rodiče také. Sestra jí prošlapala v rodině cestu k podpoře takové volby.	X		

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 10: Alternativní plány v případě nepřijetí na vysokou školu

RES	Výpověď	Plán existuje	Plán neexistuje
1	„...neberu možnost, že bych se nedostala... Takže bych jinam nešla. To bych spíš někam odjela a naučila bych se jazyk.“ Respondentka také uvedla, že na architekturu „berou na průměr z matiky“ a ten je u ní jedna celá a že už dva roky jezdí na kurzy od „stavárny“ a z toho má body do přijímacího řízení.	X	
2	Pro případ, že žádná škola nevyjde, uvádí: „Asi bych se koukla po nějakých soukromých. Nebo jazykovce... Nebo bych možná vycestovala.“	X	
3	„Tak si asi počkám a pak to zkusím znovu. Já se moc nebojím toho, že bych se tam nedostal aspoň na nějaký ten obor. ... nemám blbý známky.“	X	

4	„... když na tu veššku nepůjdu nebo že mě nepřijmou, tak to nebude konec, že prostě mám ten plán B...“ Plán B je pokračovat ve finančním poradenství: „...vím, že tam prostě úspěšnej budu...“	X	
5	„Možná bych šla na nějakou jazykovku. Anebo jestli bych si na rok třeba našla nějakou práci, nevím.“ Nejradši by šla na nějakou podobnou školu a příští rok by to zkusila znovu.	X	
6	„... bych se stejně vydala nějakým přírodovědeckým směrem.“ Uvedla, že by šla třeba do Českých Budějovic na přírodovědeckou fakultu, třeba na veterinu. „Takže bych šla na rok tam a naučila bych se něco o těch zvířatech a bych se zkusila dostat znova na medicínu.“	X	
7	Vůbec si nepřipouští, že by se na VŠE nedostal. K případné druhé vysoké škole uvádí pouze, že by musela být z finančních důvodů státní.		X
8	„... určitě si pak budu dávat přihlášky i na školy, na který vím, že bych se mohl určitě dostat. Třeba řeknu pedák... Takže při výběru vysoký školy hraje roli jistota a budu je mít jako zadní vrátka...“ Uvádí, že nejradši by se dostal na školu, kterou preferuje. Možná kdyby se nedostal, odcestoval by na rok do zahraničí a pak to zkusil znovu. Učit děti by ho ale také asi bavilo.	X	
9	„No, když se nedostanu..., tak odjedu na rok do Anglie nebo do Skotska studovat angličtinu.“ Po roce by se vrátila a zkoušela se dostat ne vybrané školy znovu, a to i několikrát.	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 11: Konečné rozhodnutí

RES	Výpověď	Rozhodnutí shodné s plánem	Rozhodnutí odlišné od plánu
1	Respondentka podala přihlášku na fakultu stavitelství ČVUT na obor Stavitelství a architektura a fakultu architektury ČVUT na obor Architektura a urbanismus.	X	
2	Respondentka si podala přihlášku na obor Zdravotnický laborant do Českých Budějovic a do Plzně, na farmaceutickou fakultu UK do Hradce Králové a „jako jistotu jsem si zvolila přírodovědeckou fakultu na Jihočeské univerzitě na obor biologie a chemie pro středoškolské vzdělání. Tam berou bez přijímaček...“	X	
3	„Přihlášky jsem podal do Lundu – evoluční biologie, na Jihočeskou – biologie, UK – evoluční biologie.“	X	
4	„Podal jsem Mat-fyz, ČVUT a PRF UK (přírodovědecká fakulta – poznámka autorky).“		X
5	-		
6	„Nakonec jsem si podala přihlášky na lékařské fakulty do Plzně a Prahy na oba obory (všeobecné a zubní lékařství). Byla přijata bez přijímacích zkoušek.“	X	
7	„VŠE FMV obor Mezinárodní obchod (pouze jedna přihláška).“	X	
8	-		
9	-		

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 12: Vlivy na finální volbu

RES	Výpověď	Přitažlivost oboru	Vliv okolí	Jiné
1	Uvedla, že nemůže přesně říct, co ji ovlivnilo.			X
2	<i>„Školy jsem si zvolila podle svého zaměření, a to sice biologie a chemie.“</i>	X		
3	<i>„Do Lundu jsem chtěl, ale bohužel jsem zatím nemohl splnit kritéria, proto jsem si podal na nejbližší dvě školy s biologií.“</i>			X
4	<i>„Asi hodně okolí a taky předměty, které se tam vyučují, řekl bych, že jsou to vždy nejlepší školy v oborech.“</i>		X	X
5	-			
6	<i>„... mě tento směr (medicína – poznámka autorky) v poslední době zajímal asi nejvíce.“</i>	X		
7	<i>„Mojí prioritou byly jazyky spojené s něčím užitečným, což dle mého názoru ekonomie je. Navíc to byla jediná škola, která mě tolik zaujala jak tímhle, tak svým jménem.“</i>	X		
8	-			
9	-			

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 13: Chování při možnosti opětovného podání přihlášky

RES	Výpověď	Stejné chování	Odchylka
1	<i>„Přihlášky bych poslala stejně.“</i>	X	
2	<i>„... možná bych si navíc podala přihlášku na dentální hygienu na UK.“</i>		X
3	<i>„Udělal bych to stejně.“</i>	X	
4	<i>„Nejspíš bych vynechal ten Mat-fyz, stejně se mi tak moc už nechce..., zjistil jsem, že pro mne existují perspektivnější obory.“</i>		X
5	-		
6	<i>„... asi bych jednala stejně.“</i>	X	
7	<i>„... na tuto školu jsem přijat a jsem naprosto spokojený.“</i>	X	
8	-		
9	-		

Zdroj: Vlastní výzkum